

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Familia ry kiittää mahdollisuudesta lausua kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista koskevaan selontekoon. Selonteko on lähtökohdiltaan hyvä ja siinä on kiitettävästi huomioitu maahan muuttaneiden heterogeenisyys ryhmänä sekä erilaisten maahan muuttaneiden erilaiset tarpeet ja tilanteet.

Kahden kulttuurin perheissä maahan muuttaneella on usein suomalainen puoliso. Suomalaisen puolison olemassaolo voi olla kotoutumista tehostava resurssi, jota voisi hyödyntää enemmänkin. Suomalaisella puolisollla on yleensä yhteiskuntatietoutta, verkostoja ja suomi tai ruotsi äidinkielenä, joten hänen avustuksellaan maahan muuttanut voi harjoittaa kielitaitoaan kotona. Tämä resurssi olisi hyvä ottaa huomioon ja hyödyntää kotoutumiskoulutuksessa.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Kotoutumisprosessin tehostaminen ja nopeuttaminen on tavoitteena kannatettava, vaikka maahan muuttaneiden moninaisuus ryhmänä ja yksilölliset erot tuleekin aina huomioida toimenpiteitä suunniteltaessa.

Henkilön olemassa olevaa koulutusta ja työkokemusta on osattava tunnistaa ja hyödyntää paremmin kotoutumisessa ja työllistymisellä tarjoamalla täydennyskoulutusta ja kursseja. Aikaisemman koulutuksen ja työkokemuksen täydellinen sivuuttaminen ja kaiken aloittaminen kokonaan alusta vaikuttaa suoraan henkilön motivaatioon ja hyvinvointiin. Yksilöllinen arviointi vähentää keskeytyneitä opintoja.

Osalla maahan muuttaneista on edellytykset omaksua suomen kieli ja kotoutua varsin hyvin jopa yhdessä vuodessa. Esimerkiksi Familian kohderyhmässä eli kahden kulttuurin perheissä monella ulkomaalaisella puolisoilla on riittävä koulutuspohja ja oppimisvalmiudet nopeaan kotoutumiseen. Nopea työelämään integroituminen on yleensä tavoitteena lähes kaikilla.

Tehostamistavoitteen tulisi Familian mielestä ulottua kaikkiin oleskelulupaprosesseihin perusteesta riippumatta, jotta maahan muuttanut pääsee nopeasti kotouttavien toimien piiriin ja saa työnteko-oikeuden. Myös perhesideperusteisten oleskelulupaprosessien käsittelyä tulisi nopeuttaa nykyisestä, ei ainoastaan työperusteisten. Familia on toiminnassaan oleskelulupaprosessien parissa havainnut, että yleensä vähintään joitakin kuukausia kestävä luvan hakeminen ja päätöksen odottaminen ovat kahden kulttuurin perheille huomattavan stressaava ajanjakso, jolloin ulkomailta muuttaneella puolisoilla ei ole työnteko-oikeutta eikä juurikaan osallisuutta yhteiskunnassa.

Kotouttamisvastuun siirtämisen kunnille tulee tarkoittaa myös sitä, että kunnille turvataan resurssit huolehtia kotouttavista toimista tehokkaasti ja erilaiset maahan muuttaneiden ryhmät ja yksilöt huomioiden.

Maahan muuttaneet ihmiset tulee nähdä yksilöinä eikä vain taustamaan tai kulttuurin osana. Kuten selonteossa todetaan osallisuus koostuu monesta eritekijästä. Haluamme nostaa esille erityisesti hyvinvoinnin ja yhteisöön kuulumisen. Jokaisen yksilön, perheen, lapsen ja nuoren tulee tuntee kuuluvansa ja olevansa täysimääräisesti hyväksytyt sellaisena kuin on. Monikielistä ja monikulttuurista identiteettiä pitää tukea myös palvelurakenteemme kautta entistä paremmin.

Selonteossa on tuotu esille etuuksien jakautuminen suhteessa suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten kesken. Tämä yhtenä nostona monesta sellaisesta asiasta, josta monesti julkisuudessa kerrotaan vain yhtä näkökulmaa tai disinformaatiota. Tämä johtaa usein negatiiviseen yhteiskunnalliseen puheeseen maahan muuttajia kohtaan. On tärkeää, että julkisuudessa tuodaan tietoa kokonaisvaltaisesti esille, hahmotetaan kokonaisuuksia, ja siten ehkäistään ennakkoluulojen rakentumista yhteiskunnassa.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Kielitaidon on todettu kehittyvän parhaiten ympäristössä, jossa kieli löytää merkityksensä. Työpaikalla työssä tapahtuva kielenoppiminen on osalle tehokkaampaa kuin kursseilla istuminen, erityisesti käytännön työtehtäviin suuntaavilla. Kieliopinnot pitää viedä osaksi työpäivää työpaikoilla.

Suomalaisiin työyhteisöihin tarvitaan enemmän moninaisuutta. Kokemuksia monimuotoisen työyhteisön eduista ja merkityksestä pitää jakaa laajemmin ja vaikuttaa siten työyhteisöiden ja koko yhteiskunnan asenteisiin. Työnantajan asenteisiin ja ennakkoluuloihin vaikuttaminen on erittäin keskeistä maahan muuttaneen työllistämisen mahdollistamisessa.

Suomea opiskelevien maahan muuttaneiden työllistämiseen pitäisi julkisella sektorilla kannustaa, vaikka kielen oppijalla ei vielä olekaan täydellistä suomenkielentaitoa. On myös töitä, joita pystyy tekemään vähäisemmälläkin kielitaidolla ja joissa kielitaitoa voi harjaannuttaa. Kunnat voisivat tässä näyttää esimerkkiä palkkaamalla maahan muuttaneita omiin tehtäviinsä.

Lisäksi pitäisi luoda kannustimia yksityisille yrityksille palkata maahan muuttaneita, joiden suomenkielentaito ei vielä ole täydellinen. Voi olla iso kynnyks palkata henkilö, jolla ei sujuvaa kielitaitoa ole ja siksi työnantajille on tärkeää tarjota tarpeeksi tietoa. Monesti rekrytoinnin myötä voidaan huomata, ettei suomen kielen taidon tarvitse olla hyvä suoriutuakseen työssä hyvin.

Monet Euroopan maat ovat pidempään toimineet maahanmuuttajien kotouttamisen parissa ja kehittäneet toimintamalleja, joita tulisi hyödyntää kotoutumistoiminnan suunnittelussa. Esimerkiksi Ruotsin malli on loistava esimerkki joustavasta ja yksilöön keskittyvistä toiminnasta.

Tällä hetkellä niillä oleskeluluvan hakijoilla, joilla oleskelulupahakemuksen perusteena on perheside Suomen kansalaiseen, ei ole työnteko-oikeutta. Ulkomaalaislaissa (UlkL § 79) heitä ei ole määritelty sellaisiksi henkilöiksi, joilla on työnteko-oikeus Suomessa ilman oleskelulupaa. Tässä he poikkeavat esimerkiksi turvapaikanhakijoista, jotka saavat päätöstä odottaessaan työskennellä joko 3 kk tai 6 kk karensiajan jälkeen maahantulon jälkeen.

Perhesideperusteista oleskelulupapäätöstä odottavat ovat kuitenkin maassa pysyväisluontoisesti. Heillä on Suomessa perheside ja pysyvä osoite, jonka perusteella he voivat hakea Digi- ja väestötietovirastosta kotikuntamerkin ja tämän kautta heillä on oikeus esimerkiksi terveyspalveluihin.

Työnteko-oikeuden puute on perhesideperusteisen luvan odottajille ja heidän puolisoilleen iso stressitekijä, varsinkin yhdistyessään lupapäätöksen odottamisen epävarmuuteen. Familian Rinnallasi-hankkeessa (2018–21) on työskennelty tämän kohderyhmän parissa ja havaittu, että näissä perheissä koetaan huomattavia taloudellisia vaikeuksia. Perheen elättäminen on yleensä suomalaisen puolison harteilla ja yhden henkilön tuloilla varsinkin isoissa kaupungeissa se on hyvin vaikeaa.

Hallituksen olisi tarpeen selvittää mahdollisuus avata työnteko-oikeus perhesideperusteisen luvan odottajille jo ennen oleskelulupapäätöksen saamista. Osalla näistä oleskelulupapäätöksen odottajista olisi mahdollisuus päästä töihin puutteellisesta suomen kielen taidosta huolimatta. Töihin pääsy edistäisi perheiden taloudellista selviämistä sekä nopeuttaisi kielen oppimista ja kotoutumisprosessia maahan muuttaneen puolison osalta.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Kotouttamisen käynnistämisen nopeuttaminen on erittäin kannatettava asia.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

-

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Yksilöllisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioiminen on hyvä ja keskeinen lähtökohta kotoutumisohjelmalle.

Tällä hetkellä kotoutumiskoulutukseen osallistuneista vain pieni osa on saavuttanut tavoitellun kielitaitotason B1.1. Se onkin korkea vaatimustaso, mikäli lähtötaso on nolla eikä kaikilla kotoutujilla ole riittäviä opiskelutaitoja.

Aihepiiriä tuntevilta kuulee usein, ettei opetus kotoutumiskoulutuksessa vastaa työelämän vaatimuksia eli yhteen sovittamista työelämään pitäisi siinä olla nykyistä enemmän. Kielitaidon lähtötasoja on muutama (2-3) ja ne määritellään testin perusteella. Työnantajat pitäisi saada enemmän mukaan kotoutumisvaiheen kielen opiskeluun. Kieli tarvitsee merkityksellisen ympäristön kehittyäkseen. Olennaista on myös, että kotoutumiskoulutuksessa opittu suomen kieli vastaisi sitä kieltä, jota arjessa ja työelämässä puhutaan.

Käytännön työn yhdistäminen laajemmin osaksi kotoutumiskoulutuksen kielen opetusta olisi tarpeen, jotta kotoutujat oppivat työelämän suomea heti alusta lähtien. Familian opiskelijoilta ja osallistujiltaan keräämien tietojen mukaan juuri työelämän suomi on aihe, josta on eniten kaivattu lisäopetusta.

Tällä hetkellä kotoutumiskoulutuksen osallistujilla on usein vain 2–3 viikon työharjoittelu, jonka osalta kukaan ei varmista miten paljon opiskelija pääsee käytännössä suomea puhumaan.

Koulutuksessa tulisi huomioida kielen oppimisen yksilölliset tavat, jos kotoutujalla ei esimerkiksi ole hyviä opiskelutaitoja valmiina. Toisaalta jo A 2.2. -tasoisella kielitaidollakin on usein mahdollista

päästä käsiksi työhön, jos löytää vastaan ottavan työnantajan. Siitä eteneminen käytännön kielikylvyn kautta on jo melko sujuvaa, mikäli kotoutujalla on riittävästi opiskelutaitoja.

TE-palvelut ovat kilpailuttaneet palveluntarjoajia säännöllisesti ja taso vaihtelee. Toiminta on muuttunut bisnekseksi. Laadun varmistaminen ja selkeät laatuksiteerit kielikoulutuksessa tulisi kuitenkin olla tärkein prioriteetti.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Kannatamme esitettyjä toimenpiteitä.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Järjestöt ovat omalta osaltaan merkittävä kotouttaja. Järjestöt, kuten myös Familia, tekee kotouttamistyötä myös niiden parissa, jotka eivät ole kotoutumispalveluihin oikeutettuja. On tärkeä muistaa kotoutumispalveluiden ulkopuolelle jäävät ne maahanmuuttajat, jotka ovat muuttaneet maahan työpaikan saatuaan. Tällöin vastuu kotoutumisesta jää työpaikalle, henkilölle itselleen tai Familian viiter ryhmässä hänen puolisolleen. Järjestöillä on rooli tässä kotoutumisen tukemisessa.

Järjestötoiminnan kautta maahan muuttaneet saavat yhteiskuntatietoutta, verkostoituvat ja voivat tehdä vapaaehtoistyötä. Järjestöt voivat tarjota väylän osallisuuteen yhteiskunnassa. Vapaaehtoistoiminta tarjoaa myös mahdollisuuden harjoitella suomen kieltä ja kokea osallisuutta.

Neuvonta ja ohjaus ei ole pelkkää viranomaistoimintaa. Järjestöillä on merkittävä rooli maahan muuttaneiden neuvonnassa ja ohjauksessa, sillä järjestöjen kautta levitetään paljon suomalaista yhteiskuntaa koskevaa tietoa ja annetaan myös yksilöllistä neuvontaa ja palveluohjausta maahan muuttaneille.

Kotoutuminen on kaksisuuntaista eli sekä vastaanottavalla yhteiskunnalla että kotoutujalla itsellään on siitä vastuu. Kansalaisjärjestöjen toiminta edistää kaksisuuntaista kotoutumista tarjoamalla tietoa ja toimintamahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa maahan muuttaneille.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Kotoutuminen on kaksisuuntainen keskinäisen muuttumisen prosessi, josta puhuttaessa pitäisi tuoda vahvemmin esiin myös yhteiskunnan ja väestön moninaistuminen. Väestön moninaisuus tuodaan selonteossa hyvin esille. Kaksisuuntaisesta kotoutumisesta pitäisi muistaa puhua enemmän puhuttaessa kotoutumisesta.

Rasmin ja syrjinnän ehkäiseminen ja niihin puuttuminen ovat keskeinen tekijä hyvissä väestösuhteissa. Kuten selonteossa tuodaan esille syrjintä ja negatiiviset kokemukset vaikeuttavat kotoutumista. Siksi olisikin erityisen tärkeää, että kuntien ja valtiontasolla sitouduttaisiin antirasistisiin toimintatapoihin. Poliittisen keskustelun vihamielisyyteen on puututtava tiukemmin. Eri päätöksenteon tasoilla on luotava tilaa kaikenlaisille ihmisille ja heidän aidolle osallisuudelle.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Familia kannattaa selonteossa esitettyjä toimenpide-ehdotuksia kotouttamisen tehostamiseksi valtaosin. Jos kotoutumisaikaa lyhennetään yhteen vuoteen, on pidettävä huolta siitä, että tuon ajan puitteissa erilaisista lähtökohdista tulevat henkilöt voivat onnistuneesti myös kotoutua ja palvelut ovat laadukkaita.

Viranomaisten ja kolmannen sektorin välinen tiivisyhteistyö on erittäin tervetullutta. Järjestöillä on valtava osaaminen ja potentiaali osallisuuden lisäämisessä, kotoutumisen ja työllistymisen edistämässä ja monissa muissa asioissa, kunhan rahoitus ja toimintamahdollisuudet on turvattu, eikä tulevaisuus ole liian epävarma.

Helmanen Elina
Familia ry